

ЭСТЭТЫЧНАЕ ВЫХАВАННЕ МОЛАДЗІ СРОДКАМІ СВЯТАЎ І АБРАДАЎ

Гуд Н. І.

*старшы выкладчык кафедры педагогікі сацыякультурнай дзейнасці
УА “Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”
(Рэспубліка Беларусь, г. Мінск)*

У апошнія гады ўзрасла ўвага да праблем тэорыі і практыкі эстэтычнага выхавання як важнейшага сродку фарміравання адносін да рэчаіснасці, маральнага і эстэтычнага выхавання, г.зн. як сродку фарміравання ўсебакова развітай, духоўна багатай асобы. Неабходнымі ўмовамі фарміравання сучаснага гарманічна развітага чалавека з'яўляюцца багацце яго ўнутранай духоўнай культуры, інтэлектуальная свабода, высокі маральны патэнцыял, добры эстэтычны густ, а таксама камфортнасць міжасобасных, міжнацыянальных і сацыяльных зносін. Фарміраванне светапогляду не можа лічыцца завершаным, калі не сфармаваны эстэтычныя погляды. Без эстэтычных адносін светапогляд не можа быць сапраўды цэльным, здольным аб'ектыўна і ва ўсёй паўнаце ахапіць рэчаіснасць.

Цалкам відавочна, што адраджэнне і развіццё нацыянальнай культуры і мовы мае ярка выяўленую эстэтычную аснову. Творчае засваенне лепшых узораў мастацка-эстэтычнай спадчыны ў іх самабытнай нацыянальнай форме, жывое далучэнне да духоўна-маральных каштоўнасцей народа, глыбокае ўспрыманне іх у кантэксце ўсёй сусветнай культуры – адзіна магчымы шлях выхавання новага пакалення нацыянальнай інтэлігенцыі і рэальнага ўздыму культурнага ўзроўню ўсёй нацыі ў цэлым. Станоўчы эффект эстэтычнай адукацыі і выхавання дасягаецца толькі ў тым выпадку, калі выхаванец не проста знаёміцца час ад часу з тымі ці іншымі з'явамі мастацтва, мастацкімі ідэямі, вобразамі, але аказваецца пагружаным у пэўнае асяроддзе, якое забяспечвае ўздзеянне на ўсе сферы яго пачуццёвага светаўспрымання і светапогляду. У гэтых умовах асабліва важна выкарыстоўваць багаты вопыт і ідэі эстэтычнага выхавання, наяўных у народнай педагогіцы. Народная педагогіка падкрэслівае важнасць эстэтычнага выхавання. У якасці яго фактараў паказвае на матэрыяльную і духоўную культуру народа, захаваных ў мастацтве побыту, святочных абрадах і рытуалах, гульнях, працы, адносін да прыроды і радзімы і г.д.

Адным з найбольш важных і эфектыўных сродкаў эстэтычнага выхавання з'яўляюцца абрады і святы. Шматлікія звычаі і традыцыі можна аднесці да комплексных формаў уздзеяння на выхаванне падростаючага пакалення. Народныя святы былі сапраўдным кодэксам няпісаных нормаў і абавязкаў у мастацка-эмацыянальнай форме. У народнай педагогіцы народныя святы і абрады лічацца сродкамі выражэння настрою, перакананняў, светапогляду індывіда. Яны не толькі сімвалічна адлюстроўваюць і паглыбляюць пачуцці чалавека, але і ў значнай ступені акультурваюць яго. Значэнне народных святаў і абрадаў заключаецца ў тым, што яны даюць магчымасць праявіць свае пачуцці

і думкі, абуджаюць эмацыійныя пачуцці і перажыванні, стымулююць аптымістычны настрой.

Адным з галоўных паказчыкаў прыналежнасці асобы да этнічнай супольнасці з'яўляецца сацыялізацыя яе ў сферы нацыянальнай культуры, засваенне і трансляцыя народных традыцый, адлюстраваных у рэлігійных вераваннях, фальклорнай творчасці і іншых праявах культуры. У гэтай сувязі рэалізацыя дзейнаснага падыходу ў адукацыйным працэсе ажыццяўляецца праз арганізацыю розных відаў мастацка-творчай дзейнасці асобы, накіраваных на ўспрыманне этнакультурных каштоўнасцей.

Педагагічныя магчымасці беларускай этнакультуры актуалізуюцца ў сучаснай канцэпцыі адукацыі, згодна з якой мэтай вучэбна-выхаваўчага працэсу з'яўляецца развіццё культурнай асобы, арыентаванай на агульначалавечыя каштоўнасці, сусветную і нацыянальную мастацкую культуру, здольнай да самавызначэння і культурнай ідэнтыфікацыі.

У беларускага народа існуюць традыцыі, звычаі, абрады і святы, станаўленне якіх адбывалася на працягу многіх стагоддзяў. Функцыянаванне, трансфармацыя фальклорных абрадаў, пераўтварэнне некаторых элементаў, частковае змяненне вобразна-змястоўнай сферы не аслабляюць сувязі народнай творчасці, а ўваходзяць у яго культурныя каштоўнасці. Адноўленыя ў кожным пакаленні традыцыйныя элементы народнай культуры дазваляюць выказаць нацыянальную адметнасць і самабытнасць народа, яго філасофію, погляды, творчую адоранасць. На працягу стагоддзяў у беларускім фальклоры адпрацоўвалася нацыянальнае своеасаблівае музычна-паэтычных, драматычных, харэаграфічных формаў, удасканалваліся стыль і манера выканання. У ім захавалася эмацыійна насычаная атмасфера свята, прасякнутая радасцю і велічальным пафасам калектыўнай працы, пачуццямі яднання чалавека з прыродай.

Беларускія каляндарна-абрадавыя святы, якія адлюстроўваюць асноўныя этапы народнага земляробчага календара, маюць некаторыя функцыянальныя асаблівасці. Падчас святкавання ў відовішчнай, вербальнай, сімвалічнай і іншых формах адбываецца каштоўная арыентацыя асобы, становіцца даступным цэлы спектр эмоцый і настройў, якія перадаюць каларыт этнічнай культуры, яе дынамізм і маляўнічасць. Важны момант фальклорнага свята, абраду складаецца ў тым, што нярэдка яны сваімі элементамі ўзбагачаюць культуру паўсядзённае. Многія святочныя, абрадавыя дзеянні традыцыйна ўвайшлі ў побыт народа, некаторыя святочныя атрыбуты выкарыстоўваюцца ў паўсядзённым жыцці, надаючы ёй асаблівы нацыянальны каларыт.

Складанасць і шматварыянтнасць вытокаў відовішнага народнага мастацтва спарадзілі багатую разнастайнасць формаў, якія выкарыстоўваюцца падчас абрадавых дзеянняў, народных гульняў і святаў. З цягам часу магічныя, абрадавыя, гістарычныя і іншыя матывы ў беларускай народнай творчасці становяцца традыцыйнымі. Разам з тым, роля беларускага фальклору ў фарміраванні этнакультуры асобы складаецца з пазнавальнай каштоўнасці, функцыянальнай пэўнасці, маральна-эстэтычнай накіраванасці, якія дазваляюць зразумець сэнс жыцця, адчуць радасць працы, дасканаласць і духоўнае багацце

чалавека, яго адносіны да прыроды.

Развіццё сучаснага грамадства характарызуецца пранікненнем фальклору ва ўсе сферы чалавечай дзейнасці ва ўмовах гарадскога і сельскага асяроддзя. Сродкі масавай інфармацыі, актыўныя кантакты з горадам зрабілі для сельскай моладзі даступнымі розныя формы народнай культуры. Аднак многія з іх, на жаль, размываюць маральна-эстэтычныя арыентацыі, густы і ідэалы ў святдомасці сучаснай моладзі. Прымітыўны характар арганізацыі і правядзення некаторых сучасных фальклорных святаў, фестываляў, гульняў, іншых формаў народнай творчасці паслабляюць іх культурны і каштоўнасны патэнцыял.

Вясковая моладзь у сілу аддаленасці ад гарадскіх культурных цэнтраў мае абмежаваныя магчымасці для калектыўных наведванняў масавых народных фестываляў і святаў, прафесійна-арганізаваных мерапрыемстваў па далучэнню асобы да культурных традыцый свайго народа (канцэртаў, музеяў, выстаў выяўленчага і дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва).

У працы з моладдзю павінны вырашацца задачы фарміравання этнакультурнай ідэнтычнасці, захавання этнакультурнай спадчыны на аснове прынцыпаў культуры свету. У працэсе фарміравання этнічнай самасвятдомасці асобы неабходна звярнуць увагу на каштоўнае стаўленне да гісторыі, нацыянальных традыцый, звычайў свайго народа, фальклору, мовы, культуры, дзяржаўнасці.

Прыналежнасць абрадаў да духоўнага жыцця грамадства, цесная сувязь з культурнымі традыцыямі краіны прадугледжвае напаўненне абраднасці эстэтычным зместам і яркай эмацыянальнасцю. Менавіта майстры мастацтва здольны надаваць традыцыйным формам навізну, разнастайнасць, мясцовы каларыт. Для гэтага ў іх арсенале выразныя сродкі – слова, музычныя інструменты, песні, традыцыйныя танцы і адзенне і многае іншае. Толькі пры гэтай умове абрады становяцца сродкам эстэтычнага выхавання.

Эстэтычнае выхаванне ў значнай ступені абумоўлена паўтаральнасцю народных святаў і абрадаў, і ажыццяўляецца на аснове каляндарна-абрадавай і сямейна-абрадавай паэзіі, кожная з якіх мае асобна зададзеную цыклічнасць. Працэс эстэтычнага выхавання бесперапынны, дзякуючы яму дасягаецца паглыбленасць, паступовае ўжыванне ў культуру. Такім чынам, поўны цыкл эстэтычнага выхавання – гэта жыццё чалавека ад нараджэння да смерці, дзе сямейна-бытавы цыкл з'яўляецца стрыжнем, на які кожны год нанізваюцца гадавыя кольцы традыцыйнага каляндарна-абрадавага фальклору.

Такім чынам, эстэтычнае выхаванне ў беларускай народнай педагогіцы ажыццяўляецца бесперапынна, на працягу ўсяго жыцця чалавека і садзейнічае найбольш поўнаму раскрыццю творчага патэнцыялу асобы. На аснове прынцыпу цыклічнасці працэс эстэтычнага выхавання набывае ўстойлівасць і паступальнасць, пазбаўляючыся ад павярхоўнасці і паспешнасці. Ён грунтуецца на традыцыйнасці і рытмічнасці чалавечага быцця, прыродных і эстэтычных з'яваў, якія не адразу, а толькі праз сістэматычную паўтаранасць раскрываюць сваю сапраўдную сутнасць і прыгажосць.

Далучаючы моладзь да багатага вопыту чалавецтва, назапашанаму ў святах і абрадах, можна выхаваць адукаванага, рознабакова развітага сучаснага

чалавека.

1. Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры / Я.Крук. – Мінск: Беларусь, 2011. – 430 с.: іл.
2. Ракава, Л.В. Традыцыі сямейнага выхаванне ў беларускай вёсцы / Л.В. Ракава. – Мінск : Ураджай, 2000. – 320 с.
3. Народная педагогіка беларусаў / А.А. Грымаць, Л.М. Варанецкая, У.В. Пашкевіч [і інш.]. – Мінск: Скакун, 2009. – 256 с.

ЛЮБИТЕЛЬСКИЙ МУЗЫКАЛЬНЫЙ КОЛЛЕКТИВ КАК СРЕДСТВО ВОСПИТАНИЯ ГУМАНИСТИЧЕСКИХ ЦЕННОСТЕЙ МОЛОДЕЖИ

Дорожко А. А.

*аспирант УО «Белорусский государственный университет культуры и искусств»
(Республика Беларусь, г. Минск)*

Начало XXI века можно охарактеризовать как время научно-технических и культурных открытий, на данном этапе решаются важнейшие проблемы в области науки, культуры и искусства. Главная же роль в этих процессах отводится человеку с гуманистическими ценностями и развитой творческой активностью.

Политические и социальные преобразования в нашей стране влекут за собой изменения в сознании и поведении общества, изменились и требования, предъявляемые обществом к современному человеку. Возрастает спрос на творческую, инициативную личность, воплощающую в жизнь новые идеи и замыслы.

Проблемы формирования любительского творчества молодежи актуальны в Республике Беларусь. Задачей общества и государства является создание благоприятных условий для развития и формирования предпосылок включения молодежи в активную творческую деятельность, в основе которой будет лежать гуманистическая идея.

Преобразующее начало в процессе формирования гуманистических ценностей и творческих способностей молодежи имеет любительское музыкальное творчество. Связано это в первую очередь с эстетической природой музыки. Платон говорил: «Человек, воспитанный музыкой, хвалит прекрасное с радостью, принимает его в душу и, питаясь им, становится честным и добрым человеком, а постыдное дело порицает и ненавидит от самой юности» [1, с.49].

Любительский музыкальный коллектив дает возможность самореализации и удовлетворению значимых духовных потребностей молодежи в условиях досуговой деятельности. В самодеятельном музыкальном искусстве создается особое пространство для свободного, демократичного, яркого проявления самостоятельных творческих замыслов, формирования гуманистических ценностей молодёжи. Любительский музыкальный коллектив отличает особая внутренняя потребность его участников в обогащении своих